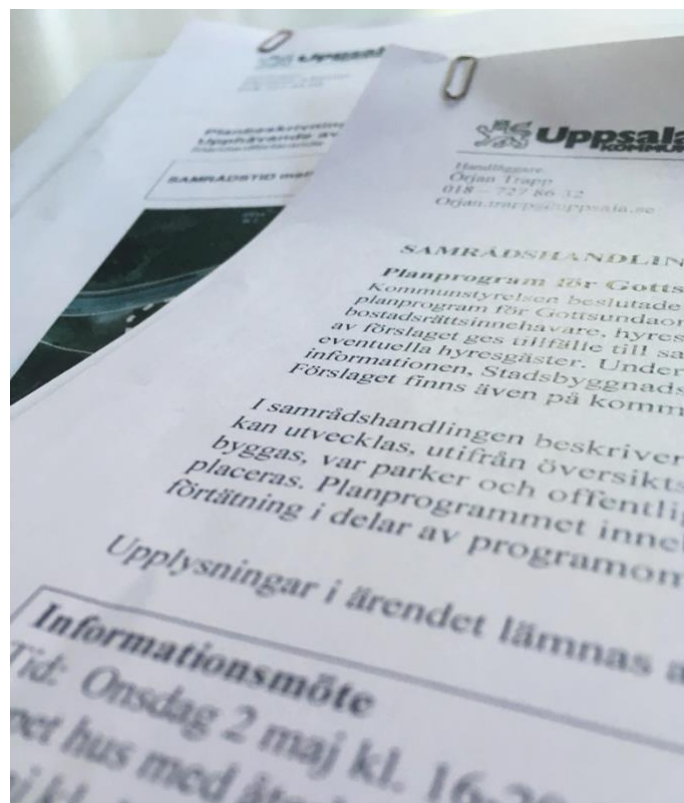

Landskapsarkitektens roll i medborgardialoger i planeringsprocesser

- en studie av problem och möjligheter

Elin Funemo

Titel: Landskapsarkitektens roll i medborgardialoger i planeringsprocesser – en studie av problem och möjligheter

Engelsk titel: The role of the landscape architect in civil society in planning processes – a study of problems and opportunities

© Elin Funemo

Handledare: Marina Queiroz, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Lena Steffner, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nyckelord: landskapsarkitekter, medborgardialoger, medborgarinflytande, planeringsprocesser, samråd

Omslagsbild: dokumenten är inbjudningar till samråd. Fotograf: Elin Funemo. Tillstånd från upphovsman: Elin Fundell, planadministratör, Uppsala kommun. Fotodatum: 2018-05-30

Alla bilder i arbetet publiceras med erforderliga tillstånd.

Publiceringsår: 2018

Publiceringsort: Uppsala

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Planeringsprocesser som omfattar projekt med omgestaltung eller exploatering påverkar medborgare eftersom det kan drabba deras vardag. Dialoger mellan aktörer, planerare och medborgare är viktigt i samhällsplanering för att få ett bra och fungerande samhälle. Syftet med detta kandidatarbete var att få kunskap och förståelse kring hur landskapsarkitekter är delaktiga i planeringsprocesser sett till hur invånares rätt till delaktighet hanteras i medborgardialoger. Metoden för detta kandidatarbete gjordes i form av en litteraturstudie samt intervjustudie med planarkitekter. Metoderna genomfördes med ett kvalitativt tillvägagångssätt. Resultatet visar att landskapsarkitekter deltar i planeringsprocessens olika skeden beroende på arbetssituation och arbetar med medborgardialoger. Landskapsarkitekter kan även genomföra medborgardialoger i samråd men hanterar också synpunkter som medborgare har. Det kan genomföras genom att landskapsarkitekten sammanställer de synpunkter som ges under, till exempel, en medborgardialog. Landskapsarkitekter påverkar dialoger men det är en svår process att handskas med eftersom alla parter bör beaktas och att det inte alltid går att tillmötesgå alla. Den vetskap som resultatet gav visar att det inte enbart är medborgare som drabbas när projekt ska planeras. Eftersom medborgare kan känna upprördhet över dessa situationer kan stämningen bli hätsk att det även drabbar planerare. Planeraren som ska representera både sin aktör och ha förståelse för medborgarnas anseende kan känna sig beklämd. Det är också viktigt att ha i åtanke att planeraren även måste representera framtida brukare och tänka på allmännyttan. Den press som uppstår i samhällsplanering är viktig att känna till när detta kommer att hanteras i arbetslivet för landskapsarkitekten som planerare.

Abstract

Planning processes involving transformation or exploitation projects affect citizens because it may affect their everyday lives. Dialogues between actors, planners and citizens are important in social planning in order to have a good and functioning society. The purpose of this candidate job was to gain knowledge and understanding of how landscape architects are involved in planning processes as regards how citizens' right to participation is handled in civilian dialogues. The method for this candidate's work was done in the form of a literature study and interviews with planning architects. The methods were conducted on a qualitatively approach. The result shows that landscape architects participate in the different stages of the planning process depending on the work situation and work with civilian dialogues. Landscape Architects can also conduct civilian dialogues in consultation but also handles views that citizens have. This can be handled by the landscape architect compiling the views given, for example, a civil dialogue. Landscape architects affect dialogues, but it is a difficult process to deal with because all parties should be considered and that it is not always possible to accommodate all. The knowledge that gave the results shows that it is not only citizens who are affected when projects are planned. Because citizens may feel upset about these situations, the atmosphere may become harsh that it also affects planners. The planner who will represent both his actor and an understanding of the citizens' reputation may feel oppressed. It is also important to keep in mind that the planner must also represent future users and think about the public. The pressure that arises in social planning is important to know when this will be handled in the workplace of the landscape architect as a planner.

Innehåll

Introduktion	5.
Begrepps- och ordförklaringar	5.
Aktör.....	6.
Medborgare	6.
Medborgardialoger	6.
Myndighet.....	6.
Planerare.....	6.
Samråd.....	6.
Bakgrund	6.
Planeringsprocessen.....	7.
Syfte	8.
Frågeställning	8.
Avgränsningar	8.
Metod	9.
Litteraturoversikt	9.
Intervjuer	10.
Intervjufrågor.....	10.
Undersökning.....	11.
Litteraturoversikt	11.
Medborgardialoger	11.
Invånares och planerares syn	13.
Planerares roll	14.
Aktörer	14.
Olika situationer	15.
Resultat.....	16.
Medborgardialoger.....	16.
Invånares och planerares syn	17.
Planerares roll	17.
Olika situationer	18.
Sammanfattning.....	19.
Diskussion.....	19.
Metod.....	19.
Resultat.....	19.
Referenser	22.

Introduktion

När olika projekt ska genomföras i samhället, såsom ombyggnation eller omgestaltning av en plats, händer det att privatpersoner blir drabbade. Oftast handlar det om privatpersoner som har en stark anknytning till platsen eller området som ska göras om. Protester kan uppkomma riktade mot de myndigheter, aktörer eller intressenter som har intresse och/eller behov av att göra om platsen (Devine-Wright, 2009).

Samhället har alltid förändrats av ombyggnation utifrån människors behov (Lundén, 1997) och ofta har någon blivit drabbad av detta. Personerna i fråga kan känna förlust eller upprördhet över att en plats som är nära anknuten blir förändrad (Devine-Wright, 2009).

Ämnet för detta kandidatarbete valdes i syfte att få mer kunskap om landskapsarkitektens delaktighet i planeringsprocesser med fokus på medborgardialoger. Det ges inte tillräckligt med kunskap i utbildningarna och att få en förståelse i hur samtal med medborgare hanteras i konfliktfyllda frågor är viktigt för den utbildande landskapsarkitekten. Dessa antaganden tar också författaren Bornemark upp i sin bok (Bornemark, 2016). Det är även viktigt att få en förståelse kring hur verkliga arbetslivet kan se ut när det gäller hantering av planeringsprocesser med medborgardialoger inblandade.

I en artikel från *Arkitekten* nämns att mark- och miljödomstolen får inkommande mål som rör plan- och bygglov som har ökat med 30 procent på två år. Enligt Carl-Gustaf Hagander, tekniskt råd vid mark- och miljööverdomstolen, tidigare länsarkitekt i Södermanlands och Stockholms län, som är arkitekt och tekniskt råd på mark- och miljödomstolen, rör det sig troligen om hårt tryck på byggandet av bostäder i kommunerna och att det orsakat motstånd. Han menar att folk har blivit mer värnade om sin närmiljö och att de vanligaste målen handlar om boenden som bor i de områden som ska exploateras (Hagander, 2018 se Jensfelt, 2018).

Detta kandidatarbete var en litteratur- och intervjustudie planarkitekter hade intervjuats från Uppsala kommun. Det viktigaste resultatet som hittades i litteraturen samt gavs i intervjuerna var att landskapsarkitekter kan arbeta med alla delar i en planeringsprocess och genomföra medborgardialoger. Vidare gavs vetskap om att landskapsarkitekter som planerare upplever press i sitt arbete när de vill tillmötesgå alla involverade i arbetet men att det inte alltid går. Detta kan i värsta fall leda till otrevligheter men i bästa fall få de flesta nöjda i slutändan. Det gäller som landskapsarkitekt att veta hur de olika situationerna hanteras eftersom alla fall och alla människor är olika.

Begrepps- och ordförklaring

Här förklaras olika begrepp och ord som nämns i arbetets text.

Aktör

Person eller part som agerar (Svenska Akademin, 2009). Exempel på aktörer i samhällsbyggandet är politiker, kommunala tjänstemän, byggherrar, byggledare och projektledare (Lindvall & Myrman, 2001).

Medborgare

Person som i rättsligt avseende tillhör en viss stat, det vill säga, har lagligt skydd av den och lagliga skyldigheter mot den (Svenska Akademin, 2009).

Medborgardialoger

Medborgare får insyn i en planering och ges möjlighet att påverka den med synpunkter på olika förslag och alternativ (Boverket, 2017).

Myndighet

Ställning som juridiskt fullvärdig medborgare: makt och myndigheter: position och resurser att styra personer, händelser etc. (Svenska Akademin, 2009).

Planerare

Person som yrkesmässigt ägnar sig åt planering särskilt inom statlig eller kommunal förvaltning (Svenska Akademin, 2009).

Samråd

Här bjuds medborgare in till ett samråd i planprocessen där förslaget presenteras och allmänheten kan ge synpunkter (Boverket, 2016).

Bakgrund

De vetenskapliga artiklar som detta arbete refererar till tar upp ämnet kring medborgares delaktighet i planeringsprocesser. De vetenskapliga artiklarna har sökts på *Diva-portalen*, *Google* och *Google scholar* med inriktning på forskningspublikationer.

Författarna Lindvall och Myrman skriver att som medborgare kan det vara svårt att påverka. De menar på att det finns bristande kunskap och anser att experter är ovillig att släppa in den som inte har kunskap och erfarenhet. Men det finns lagar som ger medborgare möjlighet och rätt till att vara med och påverka sina livsmiljöer. Dessa är, bland annat, Plan- och bygglagen PBL, arbetsmiljölagen, medbestämmandelagen, förtroendemannalagen och miljöbalken (Lindvall & Myrman, 2001). I Plan- och bygglagen (SFS 2010:900) står det i 3 kap. Översiktsplan 8§ att kommunen som upprättar ett förslag till översiktsplan eller ändrar i planen ska, bland annat, kommunens medlemmar ges tillfälle att delta i samrådet av förslaget. Vidare nämns också att syftet med samrådet är att få fram ett bra beslutsunderlag och ge möjlighet till insyn och påverkan (SFS 2010:900).

Författaren Lilja skriver att det finns bristande kunskap i samhället då klagomål riktas på den byggda miljön, på grund av, sociala orsaker. Författaren menar att det

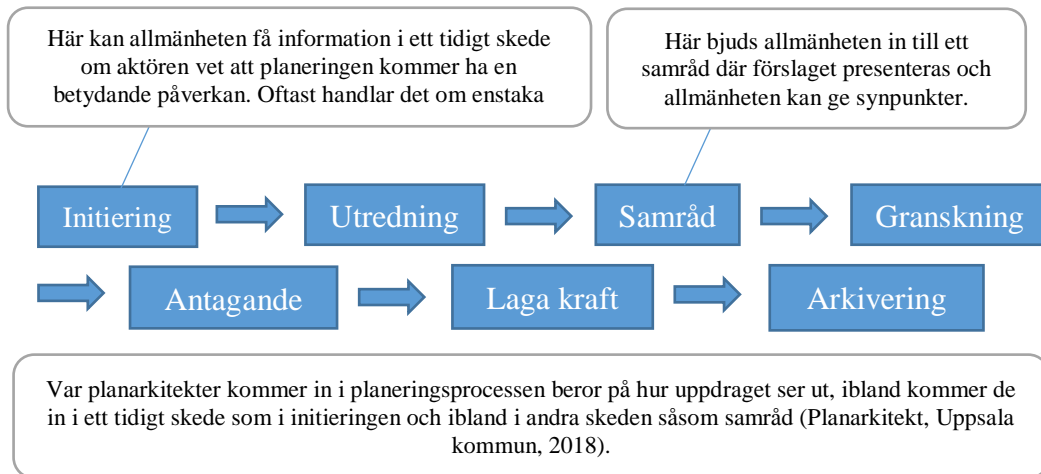
finns brist på dynamiska och vetenskapliga analysen av människan och den byggda miljön i tidigare forskning. Den bristen på kunskap ger allvarlig begränsning i möjligheterna att utveckla planering för ett socialt hållbart samhälle i framtiden (Lilja, 2013 se Forsberg 2013). Författarna till boken *Den lärande staden* tar upp hur viktigt det är i en fungerande samhällsplanering i Sverige att utveckla kunskapen. Utvecklingen av planeringen sker mer med kommunikation i dialoger och medborgares delaktigheter för att få en mer långsiktig och hållbar planering. Att fånga upp medborgares åsikter och deltagande prövas runt om i landet. Bland annat utvecklar forskare på SLU metoder för barn och unga att uttrycka sina åsikter om sin närmiljö direkt på planerarnas kartor (Lieberg, de Laval & Åkerblom, 2010). Ett fungerande samhälle kan ses som att alla ska ha någonstans att bo och något att försörja sig på. De ska också dagligen och inom rimliga tidsramar pendla mellan bostad, arbete och annat. Transporter ska kunna transportera varor, tekniska system ska fungera, såsom, el, gas, vatten och värme, det ska finnas grönområden att koppla av i, idrottsplatser att röra sig på och lokaler att utbilda sig i eller underhålla sig på (Ramberg, 2013 se Forsberg, 2013).

Samhällsplanering handlar om att planeraren arbetar fram dokument under politiska beslut. Dokument har olika benämningar som plan, program, utvecklingsstrategi, måldokument, policydokument och vision. Samhällsplaneringen är i syfte att skapa ett bättre samhälle för framtiden och handlar om att koordinera och reglera processer och att väga olika samhällsgruppers intressen mot varandra. Samhällsplanering utövas av aktörer inom den offentliga sektorn och i demokratiska system sker planeringen under direkt eller indirekt medverkan av medborgare (Hermelin, 2013 se Forsberg, 2013).

Landskapsarkitekter, vars arbete är att skapa uthålliga stads- och landsbygder (SLU, 2018), kan komma i kontakt med dessa situationer i arbetslivet. Eftersom landskapsarkitekter arbetar med planering av utemiljö består en del av arbetet av att kommunicera med de personer som berörs av utformningen av ett område. Till exempel samlar landskapsarkitekten in synpunkter från allmänheten och sammanställer dessa (Framtidsyrken, 2018).

Planeringsprocessen

Planeringsprocessen är ett skede som beskriver processen över en, till exempel, ändring i en detaljplan vilket leder till en omgestaltning av en plats. När och var landskapsarkitekter samt medborgare kommer in i planeringsprocessen visas i figuren nedan. Figuren består av ett diagram som visar de olika steg som detaljplaneprocessen består av för att få fram en detaljplan. En detaljplan visar hur ett område ska utformas och användas (Boverket, 2018).

Figur 1 Diagram av en detaljplaneprocess med olika steg. Visar var medborgare bjuds in samt var landskapsarkitekter kommer in i processen. Initiering menas med att ett projekt införs. Figuren har inspirerats från Boverket, 2018.

Syfte

Syftet med detta arbete är att få mer kunskap kring landskapsarkitekters delaktighet i översiktsplanering sett till hur frågor kring invånares rätt till delaktighet hanteras i medborgardialoger. Eftersom det finns brist på kunskap kring ämnet i landskapsarkitektutbildningen undersöks därför ämnet närmare. Förståelse för hur samtal med medborgare hanteras är en viktig del i utbildningen för landskapsarkitekten.

Frågeställning

Vad har landskapsarkitekter för delaktighet i planeringsprocesser i översiktlig planering och vad kan de göra/påverka när det gäller frågor kring invånares rätt till delaktighet?

Avgränsningar

Arbetet avgränsades utifrån det som landskapsarkitekter kan komma att möta i planeringsprocesser för översiktlig där medborgare berörs av omgestaltning av fysiska miljöer.

Litteraturen fokuserades främst på hur planeringen ser ut i Sverige och litteraturens publikationer beaktades för att inte få äldre källor. Äldre källor ansågs som äldre än från 2000-talet men det finns äldre källor som stödjer arbetet utifrån historien som ansågs relevant.

Intervjuerna avgränsades till planarkitekter inom Uppsala kommun och är personer som träffats på tidigare under utbildningen. Sammanfattningen av intervjusvaren har begränsats genom att ta det som varit mest relevant för detta kandidatarbete och tagit några fåtal av de exempel som planarkitekterna nämnde. Svaren har inte skrivits ner fråga för fråga utan har sammanfattats utifrån fyra olika rubriker under resultatet.

Sökningarna till de vetenskapliga artiklarna som gjordes till detta arbete togs från *Diva-portalen*, Digitala Vetenskapliga Arkivet. Det på grund av att *Google* och *Google scholar* otaliga gånger visade resultat på vetenskapliga artiklar från *diva-portalen*.

Metod

De metoder som detta arbete har behandlat genomfördes på ett kvalitativt tillvägagångssätt då fakta söktes och intervjuer utfördes med planarkitekter. Dessa metoder ansågs ge bra material för att svara på frågeställningen eftersom planarkitekter, som har erfarenheter, själva kunde berätta hur landskapsarkitekter är delaktiga i de processer där medborgare påverkas. Det insamlade materialet tolkades och granskades objektivt vilket innebar att materialet betraktades neutralt varav det inte fanns parter ställda mot varandra. De parter som menades var aktörer och medborgare. Faktamaterialet samlades in i form av tryckta källor bestående av litteratur och studentarbeten samt internetsidor, elektroniska artiklar och vetenskapliga artiklar som söktes på internet.

Litteraturöversikt

Genom att ha sökt fakta kunde bakgrund fås till ämnet, till exempel, hur processerna ser ut kring ett planeringsprojekt, och få förståelse och kunskap kring var i planeringsprocessen landskapsarkitekter är delaktiga och var de bedriver dialoger med medborgare. Litteraturen söktes på sökmotorer på internet som var *Google*, *Google scholar*, *HelGe-bibliotekens* hemsida, *Libris* och *SLU-bibliotekets* söktjänst *Primo*. De sökord som användes var *medborgardialoger*, *medborgarinflytande*, *landskapsarkitekter* och *medborgardialoger*, *landskapsarkitekter* och *medborgarinflytande*, *landskapsarkitekters delaktighet i planeringsprocesser*, *landskapsarkitekters delaktighet under medborgardialoger*.

Intervjuer

Intervjuerna genomfördes en och en i form av personliga möten. De som intervjuades var Anneli Sundin, planarkitekt, och en till planarkitekt som valt att vara anonym i detta arbete från Uppsala kommun som själva hade, under sitt arbete, deltagit i medborgardialoger och berättade om sina erfarenheter. De planarkitekter som valdes att intervjuas har påträffats under utbildningen samt rekommenderades av handledaren eftersom de är utbildade till landskapsarkitekter. De intervjuade planerarna fick samma intervjufrågor med ledande och öppna frågor i syfte att få olika erfarenheter kring ämnet som senare sammanställdes. Detta gjordes genom renskrivning av det som skrevs ner under intervjuerna vilket gav en helhet av det intervjuade materialet som sedan sammanfattades och tolkades.

De intervjuer som gjordes genomfördes alla med en blandning av både semistruktur och ostruktur. Semistrukturerade intervjuer innebär att det finns färdiga frågor med öppna svarsmöjligheter och ostrukturerade intervjuer innebär att det inte finns någon tydlig plan för vad intervjun ska innehålla samt hur den ser ut. Intervjuerna inleddes först med en kort beskrivning av ämnet för att ge de intervjuade planerarna en uppfattning om arbetet för att sedan övergå till de punktade frågorna. Syftet med intervjuerna var att komma fram till svar på frågeställningen och de genomfördes på ett kvalitativt sätt. Det innebär att frågorna är generella vilket fick de intervjuade att svara efter deras egna uppfattningar och synsätt. Detta gav mer infallsvinklar på ämnet vilket gav mer kunskap kring hur ämnet uppfattas på olika sätt (Bryman, 2011).

Intervjufrågor

Intervjufrågorna var i syfte att få bra frågor att utgå ifrån på intervjuerna. De intervjufrågor som ställdes var:

- » Hur mycket kommer landskapsarkitekter i kontakt med medborgardialoger?
- » Vem av dina kollegor arbetar med dessa frågor med klagomål och synpunkter från allmänheten? Vem tar hand om medborgardialoger?
- » När någon från allmänheten har synpunkter, när släps de in i processen? Hur bemöts dessa frågor/situationer?
- » När i planeringsprocessen kommer landskapsarkitekten in?
- » Hur och när formuleras information om planerade projekt till invånarna?
- » Hur gör ni med de frågor/synpunkter ni får? Hur hanterar ni det?
- » Har ni något exempel på olika fall med olika resultat? Ge exempel där ni fått reaktioner.
- » Arbetar du med andra aktörer/intressenter vad gäller omgestaltning/ombyggnation som arbetar med medborgardialoger? Om det sker hanteras det på annat sätt? När ni arbetar tillsammans med andra konsulter, hur hanterar de brukarsamverkan?
- » Vad är din erfarenhet av medborgardialoger?
- » Kan det förekomma att planerare blir pressade i dessa situationer? Finns det möjlighet att få hjälp om situationer är så pass jobbiga att planerarna upplever press? Hur hanterar du dessa situationer om du upplever att du blir pressad?
- » Har du några andra exempel på hur landskapsarkitekter kan vara delaktiga i medborgardialoger som du känner till?

Undersökning

Målet med detta kandidatarbete var att få kunskap kring landskapsarkitekters delaktighet i planeringsprocesser och hur frågor kring invånares rätt till delaktighet hanteras. Det gavs också bakgrund till ämnet, bland annat, vad medborgardialoger kan leda till. Förstudien för detta kandidatarbete presenteras med en litteraturöversikt med underrubriker.

Litteraturöversikt

Den fakta som hittades i litteraturen svarade på frågeställningen men gav också bakgrund till ämnet vilket har gett mer kunskap och förståelse.

Medborgardialoger

Medborgardeltagande och brukarinflytande fick ett visst genombrott under 1970-talet och manifesterades i lagstiftningen under 1980-talet genom Socialtjänstlagen, Hälso- och sjukvårdslagen samt Plan- och bygglagen (Nyström & Tonell, 2012). I första hand syftade deltagandet och inflytandet på att göra det möjligt för äldre och funktionshindrade att bo kvar i vanliga boendemiljöer. Efter att inflytandet ökade vidgades målgruppen till att inte enbart omfatta de äldre och funktionshindrade, utan alla boende. Intresset blev större för att sedan omfatta hela orters utveckling (Boverket, Stadsmiljöavdelningen, 1998).

Dialogprocessen, där medborgare är delaktiga, innehåller olika moment. Först får medborgarna information om en planering och i förankringen får medborgarna möjligheter att ge synpunkter. I delaktigheten får medborgarna delta i framtagandet av förslagen och i medbestämmande deltar medborgarna i beslut med, till exempel, folkomröstningar (Boverket, 2017).

Ibland ställs frågan hur framtida brukare ska kunna förmedla sina synpunkter och intressen. Antingen kan aktören ha ett demokratiskt tillvägagångssätt där kvalitetsfrågor kommer med i planeringen. Det innebär att de boende får ta del av de frågor som tas upp under planeringen. Det andra sättet för framtida brukare att förmedla sina synpunkter är att själva aktivt engagera sig i planeringsprojekt. Ett exempel som nämns i *Vardagens arkitektur* berättar författarna om en situation där boende i ett bostadsområde fick vara med i ett samråd tillsammans med projektledning, förvaltare, arkitekt och hyresgästföreningen. Ett bostadshus var i behov av ombyggnation och omfattade fyra olika faser. I första fasen fanns frågan om bostadshuset skulle ombyggas helt eller om de boende nöjde sig med underhåll eller reparation. De boende bjöds till olika möten genom de fyra olika faserna där de fick vara delaktiga i diskussioner och de beslut som togs. I den sista fasen ingick granskning av arkitekternas ritningar där de hade sammanställt synpunkter och beslut från de boende. De olika samråden tog längre tid än vad som hade räknats med men det slutliga resultatet innefattade att samråden hade lönat sig då de boendes synpunkter hade gett projektet ett förbättrat resultat. De boende erhöll inte enbart delaktighet utan även kunskap i boendefrågor (Lindvall & Myrman, 2001). Det som författarna tog upp handlade främst om arkitekter som arbetar med

byggnader men som i det fallet har en liknande roll som landskapsarkitekter. Texten fokuserade främst på hur arkitekter deltar i planeringsprocesser tillsammans med medborgare som i det fallet var boenden och liknande situationer kan uppkomma även för landskapsarkitekter.

Ett annat exempel på en medborgardialog som Lindvall och Myrman tar upp är när Kalix kommun planerade för en ny centrumplan. Det kommunen först gjorde var att vända sig till kommuninvånarna med ett rådslag där Kalixborna fick framföra sina synpunkter via internet, per telefon eller skriftligt. Av dem som svarade använde 86 procent internet och den yngre åldersgruppen var överrepresenterade jämfört med den äldre åldersgruppen. Det ansågs positivt av medborgarna att kommunen använde sig av rådslagsform i sin medborgardialog och att kommunen ska fortsätta använda det. Enligt författarna är Kalix den första kommunen i Sverige med att ge invånarna möjlighet till förslagsrätt direkt till fullmäktige utan att behöva ta omvägen över en fullmäktigeledamot (ibid.). Det innebär att invånarnas förslagsrätt hanteras direkt i kommunens fullmäktige än att behöva hanteras först av en fullmäktigeledamot. Fullmäktige är det högsta politiska organet i en kommun. Kommunfullmäktige beslutar, till exempel, om översiktsplanen (Boverket, 2018).

Författarna Lindvall och Myrman tar upp exempel på vad medborgare kan vara med och påverka beroende på vilken boendeform som en medborgare lever i. De nämner först och främst att alla är sin egen byggherre i sitt egna hus, i villaområdet eller i byn kan närmiljön påverkas, i en bostadsrättsförening finns rättigheter och ansvar för ett bostadsområde och på arbetsplatsen finns rätt att påverka arbetsmiljön. Författarna nämner att allas erfarenheter, uppfattningar och värderingar är värda att framföras och värda att respekteras i planering, byggande och förvaltning av olika närmiljöer (Lindvall & Myrman, 2001).

Du har möjlighet att påverka din omgivning och därmed ditt eget liv. Du kan bidra till att skapa värden som både kommer dig själv och andra, men också framtiden tillgodo. (Lindvall & Myrman, 2001 s. 197)

Detta citat skriver författarna som en uppmaning till läsaren sedd som en medborgare. De tar upp i sitt sista kapitel att alla har rätt att påverka sin närmiljö eftersom det är där vi lever. De menar på att alla har en demokratisk rätt att delta i planeringar för de miljöer som är vår vardag (ibid.). Medborgarinflytande omfattar också att medborgare har rätt till information, insyn och inflytande (Boverket, Stadsmiljöavdelningen, 1998).

Författaren Bornemark skriver i sin bok *Medborgardialog – om det svåra i att mötas* att medborgardialogen har blivit ett allt viktigare verktyg för kommuner att kunna kommunicera med sina medborgare i byggprocesser. Bornemark menar att många aktörer och politiker upplever ett behov av att få med medborgarna för att utveckla social hållbarhet (Bornemark, 2016). Bornemark nämner inte vad social hållbarhet betyder, men enligt Folkhälsomyndigheten är ett socialt hållbart samhälle ett samhälle med jämställdhet och jämlikhet där människor lever ett gott liv med god hälsa och utan några orättfärdiga skillnader (Folkhälsomyndigheten, 2014). Bornemark skriver vidare att i Sverige är det de lagstiftande samrådsmötena som medborgardialoger utvecklas (se figur 1) och menar på att de kommer relativt sent i byggprocessen (Bornemark, 2016).

Invånares och planerares syn

Författarna till *Stadsrum, människorum* skriver och berättar om egna intervjuer de haft med en grupp planerare som arbetade enskilt eller kommunalt med planering. Bland dessa planerare fanns landskapsarkitekter. Författarnas syfte med intervjuerna var att hitta uppenbara likheter och skillnader mellan deras och allmänhetens syn på utemiljö. Det resultat de fick var att det skilde sig mycket från planerarnas professionella synsätt jämfört med invånarnas privata synsätt och att det är viktigt att ha insikt som planerare att förstå invånarnas synsätt (Berglund & Jergeby, 1998).

Bornemark tar upp flera exempel på medborgardialoger i sin bok där kapitelförfattarna arbetar med medborgardialoger på olika sätt. Bornemark bad de olika kapitelförfattarna att skriva och berätta om fall som inte hade fungerat bra. Bornemark nämner också att det är de situationer som inte fungerat bra som främst funderas över och hur de kunde göras annorlunda. Det som kapitelförfattarna beskriver är personliga tankar och egna reflektioner över de olika situationer som de varit med om (Bornemark, 2016). Det första kapitlet med det första exemplet handlar om ett samråd som en planerare från en kommun ska genomföra. Samrådets ämne handlar om en detaljplan som behandlar en ny överfart över en järnväg och en ny väg som ska mynna som en bro över järnvägen. Det beskrivs att detaljplanen ger ett stort ingrepp i landskapet och att flera boenden undrar varför kommunen inte väljer att lägga vägen längre bort från bebyggelsen. Det som kommunen är medveten om är att vägen då skulle hamna i ett befintligt industriområde. Författaren nämner också sina tankar kring om kommunen i ett tidigare skede hade köpt mark kanske hade fått till en bättre lösning. I samrådet ska kommunen även diskutera med Trafikverket eftersom de ska ta fram en järnvägsplan. Vidare nämner författaren sina personliga erfarenheter och relationer till järnvägsövergångar och tänker på sin barndom där författaren hade en lekkamrat vars mamma hade blivit svårt skadad i en kollektion med ett tåg vid en järnvägsövergång. Författaren nämner också vidare att de boende har känt sig oroliga över att deras boendemiljö kommer att försämrats och att de tror att kommunen inte kommer att lyssna på dem. Författaren beskriver hur samrådet gick och att de boende som hade kommit till samrådet var mycket upprörda och lyssnade inte klart på vad planerarna hade att säga. Detta gjorde också att planerarna svarade allt kortare på frågorna. En kvinna som var boende berättade att hennes familj nyligen flyttat dit och påstod att deras liv skulle bli förstört när en ny, stor vägbro skulle ansluta till området. Efter det började andra boenden berätta hur området såg ut för länge sedan och vad de hade för relation till området. När författaren beskriver vad hon tänker i sitt huvud när den upprörda kvinnan är arg och ledsen måste hon själv reagera korrekt så att den upprörda kvinnan förstår vad hon menar. Hon tänker också på att hennes kollegor säkert skulle tycka att hon annars uppfört sig på ett oprofessionellt sätt. Författaren skriver vidare och funderar på hur samråd kan gå fel och vad det är som gör att kommunen lägger fram sin information på ett sätt så det upplevs fel. Hon nämner också att hon under varje samrådsmöte använder sig av Arnsteins steg för att förstå var på stegen som dialogen står på. (Arnsteins steg beskrivs under rubriken *Aktörer*.) Hon menar på att det är lättare då att få en trovärdighet i varje enskilt tillfälle och får vetskap om vilken medborgardialog det handlar om (Bornemark, 2016, se Bornemark, 2016).

Att involvera fler i planeringsprocessen och få ett brett deltagande involverar alltid olika berättelser av verkligheten. Berättelser från medborgare kan bidra till ny

kunskap och perspektiv genom hela processen (Hillbur, 2010 se Lieberg, de Laval & Åkerblom, 2010). Det intressanta som kan uppstå är när privatpersoners berättelser utifrån sin vardag möter berättelser från planerarnas berättelser utifrån deras kunskap (Lieberg, de Laval & Åkerblom, 2010).

Planerares roll

Att införa ett mer direkt medborgarinflytande i planeringen kan leda till en mer hållbar stadsutveckling för både invånare och naturmiljö. Eftersom planerare, som planerar de miljöer som är i behov av omgestaltning, inte har samma förbindelse till platsen på samma sätt som brukare måste planerare få en inblick i hur platsen upplevs och används av brukarna. Planerarna, som kan vara landskapsarkitekter, har en nyckelroll där de ska ha ett professionellt engagemang i platsens utformning. Det innebär att planerarna ser vad platsen är i behov av men också kommer med andra lösningar som brukarna kan acceptera (Berglund, 1996).

Författarna till *Vardagens arkitektur* skriver att arkitekter kan ha en speciell ställning eftersom de knyts till olika projekt med byggnader på ett särskilt sätt. De menar att ett lyckat resultat kan leda till framgångar medan ett misslyckande leder till att arkitekten blir förtalad. Detta gör att arkitekterna har stora ambitioner med sina uppdrag vilket leder till att de inte enbart vill företräda byggherren utan också högre ideal så som konsten och mänskligheten (Lindvall & Myrman, 2001). Författarna skrev dock om arkitekter som arbetar med byggnader och inte om landskapsarkitekter. Beskrivningen kunde också ses från en landskapsarkitekts sida eftersom alla arkitekter förknippas med sitt projekt och att det då ställs krav på att de ska göra ett bra arbete.

Bornemark beskriver i sin bok att planeraren hamnar i olika spänningsfält mellan att vara neutral byråkrat eller medkännande medmänniska. Bornemark menar att planeraren känner ofta krav på sig att vara både opersonlig, neutral och rationell likväl som kännande, lyssnande och förstående. Det växlar beroende på olika situationer som kan förekomma, såsom, hur medborgaren eller kollegan är, och om det rör sig om en fastlagd arbetsuppgift eller inte (Bornemark, 2016). För en planerare finns det inga enkla och evigt giltiga lösningar (Ramber, 2013 se Forsberg, 2013).

Planerarens planering kan se olika ut när något nytt i samhället ska planeras men planeringsmodellen ska oavsett lösa ett planeringsproblem och inte skapa ett större problem någon annanstans. En planerare ska inte enbart tillgodose vissa människors behov utan tillgodose allas behov vilket inte alltid är lätt som planerare att leva upp till. Planerare som själva tänker ut planer vid sina skriv- och ritbord kan inte antagas eftersom det är många som har idéer om hur samhället ska se ut. Planeringen bedrivs då bättre i processer där planerare och brukare tillsammans kommer fram till hur samhället ska gestaltas. Hur en planerare kan anpassa mellan rättvisa och samhällsnytta i planeringen är det viktigt att vara medveten om hur skillnader ska förhållas, såsom, livsstilar, vanor och preferenser (Forsberg, 2013).

Aktörer

De offentliga aktörerna som företräder medborgarnas intressen är, bland annat, kommuner, landsting och staten med sina förlängda armar i form av över 200 olika statliga myndigheter. Privata aktörer kan vara stora bolag eller små företag,

enskilda personer och föreningar eller organisationer av olika slag. Det privata aktörerna samarbetar alltmer i olika former med de offentliga aktörerna i samhällsutvecklingen. Aktörer med intresse av omgestaltning- och ombyggnadsfrågor är intresseorganisationer som företräder skilda grupper av företag. Dessa kan ha egna synpunkter på bebyggelse som ska gestaltas utifrån kommunerna och ha eget intresse till att bruka en plats. Några exempel på dessa intresseorganisationer är hyresgäströrelsen och kulturvårdande myndigheter. Hyresgäströrelsen företräder hyresgästerna i olika situationer, som till exempel, när större förändringar sker såsom ombyggnationer. De kulturvårdande myndigheterna har som uppgift att bevaka och framföra synpunkter på planerade förändringar som påverkar kulturhistoriska värden i bebyggelsen (Lindvall & Myrman, 2001).

I varje kommun finns lokala politiker som styr hur möjligheter för exploatering sker, var det sker och när det sker. Politikerna har också förhandlingsmöjligheter med den som vill omgestalta en plats. Oftast är det byggherrar som vill förhandla om byggandet och utvecklingen av miljön. Då har politikerna bara sin förhandlingsposition att utnyttja, förutom Plan- och bygglagen, för att påverka. I sista hand är det den som investerar pengar som avgör om utvecklingen ska genomföras eller ej (Lindvall & Myrman, 2001).

Författaren Sherry Arnstein beskriver i sin bok *Journal of the American Institute of Planners* hur graden av medborgarnas inflytande i olika steg påverkar olika projekt och ses som en delaktighetsstige. Bland annat, innehåller de sista stegen inget inflytande för medborgarna alls utan är en grad där myndigheterna manipulerar. Medborgare ses oftast som maktlösa när något nytt projekt ska genomföras och att myndigheter kan välja hur pass mycket information och inflytande medborgarna får. Arnstein beskriver att medborgare/allmänheten kan vilseledas av eufemism (Arnstein, 2014). I uppsatsen tolkas innebörden av eufemism som förskönande omskrivningar av något oangenämt. Arnstein menar att eufemism medvetet görs av myndigheter för att de ska få behålla makten eftersom medborgarna kan komma med protester. Genom att myndigheter använder sig av eufemism vet inte medborgarna hur ett projekt egentligen kommer att se ut och har då ingen makt att påverka (Arnstein, 2014). Arnsteins stige tas upp av författaren Bornemark som skriver att Sveriges kommuner och landsting, SKL, har gjort en variant av delaktighetsstegen men som tagit bort manipulation och minskat omfattningen av maktfördelningen (Bornemark, 2016).

Olika situationer

Hur ett landskap knyts till människors identitet beror på hur människor betraktar landskapet, hur det tolkas, vilka betydelser landskapet får och hur den kulturella formen blir. Människan lever i landskapet och landskapet lever i människan vilket gör att människan skapar sin historia och sitt landskap samtidigt som landskapet och historien skapar dem. Platser får sin innebörd av det som människor tillskriver dem och förknippar dem med (Svensson, 2013 se Forsberg, 2013).

När privatpersoner är bofasta på en plats ses det som pågående markanvändning. Pågående markanvändning stöds, bland annat, av att ägaren betalar skatt för marken. Ibland, när det sker konkurrens om markanvändning, händer det att det inte går att fatta något beslut eller att den ena parten inte får gehör. Dessa problem skiljer sig från fall till fall eftersom det beror på vem som äger marken och vad

syftet med omgestaltningen är. Det är viktigt som aktör, som besitter kunskapen om markanvändning, att handla rättvist (Nyström & Tonell, 2012). Medborgardialoger ser inte lika ut från gång till gång utan skiljer sig åt. Författaren Bornemark beskriver att en planerare måste ha en fronesis kunskap som betyder att planeraren har ett gott omdöme och klokhet som innebär en förmåga att förstå och handla i konkreta situationer som alltid är unika. Det krävs känslighet och lyhördhet för vad som sker under de olika dialogerna (Bornemark, 2016). Allmän klokhet räcker ibland inte för att göra omdömesgilla avvägningar inom speciallistområden som, till exempel, arkitektur och stadsplanekonst som ingår i planarbetet.

Ibland kan planeringen för markanvändningen vara svår då det kan uppstå motstridiga krav och det kan vara svårt att värdera vilken användning som är den mest ändamålsenliga. Planerarens värderingar påverkar resultatet och kan leda till konflikter under planeringsprocessen. Dessa konflikter kan handla om att planeraren vill uppnå medborgarinflytande vilket kan leda till att planeringsprocessen kan bli utdragen vilket i sin tur ger räntekostnader för exploitörer. Politikerna får oftast press på sig att snabbt åstadkomma resultat och beslut (Nyström & Tonell, 2012).

Resultat

Resultatet för detta kandidatarbete presenteras med de intervjuer som gjordes med Anneli Sundin, planarkitekt, och en till planarkitekt som valt att vara anonym från Uppsala kommun som berättade om landskapsarkitekters delaktighet i planeringsprocesser och hur invånares rätt till delaktighet hanteras. Intervjuerna presenteras i en sammanfattning med rubriker.

Medborgardialoger

När någon från allmänheten har synpunkter släpps de in i samråd i detaljplaneprocessen. Kommunen genomför samråd som allmänheten bjuds in till. Ibland kan allmänheten få kännedom på annat håll att en förändring ska äga rum och kan då vilja ha ett möte vid sidan av den lagstadgade planprocessen. I planprocesser använder kommunen plan- och bygglagen när de hanterar synpunkter och när medborgardialoger genomförs är det viktigt att medborgarna får en sammanfattning av vad som sagts (Sundin, 2018).

I anläggningsfasen, eller genomförandefasen, kan dialoger genomföras med medborgarna. När kommunen har ett uppdrag att göra om, till exempel, en park kan planerare genomföra dialoger med personer som är boende i närheten av platsen som planeras att omgestaltas. Planerarna frågar hur de boende upplever platsen i dagsläget och om det finns något önskemål eller förslag till förbättringar. Finns synpunkter kan planerarna skriva ner de synpunkter som de boende har eller, om de boende vill, skicka in sina synpunkter. Om det är ett stort projekt brukar planerarna oftast komma tillbaka med en försalgsskiss och inbjuder till ett nytt möte där de visar vad de inkomna synpunkterna har gett (Planarkitekt, 2018).

Ett lyckat projekt som planarkitekten nämner är *Skivlingparken* där planerarna samlade ihop synpunkter från boenden och gjorde ett förslag till en lekplats och

utegym. Planerarna utgick från att försöka ta med så mycket av synpunkterna som möjligt från de boenden när de planerade för parken (Ibid.).

Vidare nämner planarkitekten att det i vissa fall kan vara svårt att genomföra en relevant medborgardialog. Det kan, till exempel, vara att kommunen har startat upp större utbyggnadsområden, såsom, Fullerö och Gunsta. I de områden är det inga som bor och om en medborgardialog ska bli givande i genomförandeskedet måste det finnas folk som har en relation till platsen. Finns det inte får planerare utgå från detaljplanen, gestaltungsplanen eller liknande (Ibid.). Sundin berättade ett exempel på ett projekt som gav reaktioner och det var när tågtunneln skulle byggas till dubbelspåret i Gamla Uppsala. Trafikverket var tvungna att evakuera skolan intill och var tvungna att betala för en tillfällig skola i paviljonger. Kommunen ville istället planlägga för en ny permanent skolbyggnad som pengarna skulle gå till (Sundin, 2018).

Invånares och planerares syn

När kommunen får in synpunkter via telefon och mejl kan det vara en grupp som berättar att alla i, till exempel, ett boende tycker lika angående en viss situation. När kommunen då bjuder in till ett samråd kan det då visa sig att några av de boende har helt andra åsikter. Det som är positivt med dessa situationer är när folk får träffa varandra och börjar starta dialoger med varandra. De får förståelse för att det finns fler åsikter och behov som kommunen måste ta hänsyn till. I bästa fall kan alla komma överens om ett gemensamt förslag (Planarkitekt, 2018). Vidare berättade även Sundin att kommunen under dessa samråd brukar upplysa alla inbjudna att det finns olika synpunkter som kommunen måste ta hänsyn till. Ett exempel som Sundin tog upp var att äldre kan vilja ha en parkering medan någon annan boende inte ville ha en parkering. Sundin nämnde också att kommunen också ska representera framtida brukare och inte enbart de som är brukare där och då (Sundin, 2018).

Ibland förekommer det att planerare upplever press i sitt arbete (Sundin, 2018 & planarkitekt, 2018). Enligt planarkitekten uppstår ibland situationer där medborgare inte skiljer på personen och rollen som kommuntjänsteman. Planarkitekten berättade att en kollega hade ett uppdrag där sjuka almar skulle tas ner och fick många otrevliga samtal. Det ledde till slut till att kollegan var tvungen att stänga av sin telefon och privattelefon. Vidare nämner planarkitekten att samtal riktad till sig själv har varit att personer har påstått att deras liv blivit förstörda, på grund av, kommunens uppdrag som planarkitekten utför. Ibland kan planerarna bli omskrivna i tidningar och ibland, i värsta fall, kan de bli hotade. När det blir situationer med medborgare som utmärker sig som rättshaverister går planerarna aldrig ensam på möten och ibland kan cheferna svara. Det finns ett stöd inom arbetet. Planarkitekten nämner också att det kan upplevas som chock de första gångerna när planerare arbetar med situationer med medborgare med starka åsikter (Ibid.). Sundin berättade att som planerare är det bra att vara lite stryktålig för att det kan komma otrevliga synpunkter som inte rör själva förslaget utan som är mer riktade mot planerarnas personligen. En situation som Sundin berättade om var när hon fick läsa en kollegas mejl eftersom kollegan inte mätte bra av den aggressiva samtalstonen i mejlen. Sundin kunde bortse från personangreppen och kunde istället fokusera på de synpunkter som gällde själva detaljplanen (Sundin, 2018).

Planerares roll

Hur mycket landskapsarkitekter kommer i kontakt med medborgardialoger är mycket olika beroende på arbetssituation. Det finns många landskapsarkitekter på Uppsala kommun som arbetar i allt från tidiga planskeden till projektering, utredning till genomförandet av anläggningsprojekt samt arbetar med den långsiktiga driften. Planarkitekten hade arbetat med många olika skeden som landskapsarkitekt med arbetsroller och förde medborgardialoger. (Ett exempel nämns under rubriken *Olika situationer*). Arbetar en landskapsarkitekt på en liten kommun menar planarkitekten att arbetet kan handla om i princip allt. Det menas med att landskapsarkitekten arbetar med planer, ritar eller handlar upp det som ska ritas, byggleder anläggningsprojekt och arbetar med driftsskedet (Planarkitekt, 2018). Sundin berättade att hon arbetat med mindre projekt med medborgardialoger där mindre områden ska projekteras där de boende är sakägare (Sundin, 2018).

De som hanterar synpunkter och åsikter på kommunen är främst alla planerare som genomför ett uppdrag. Enligt planarkitekten kommer det in synpunkter och åsikter hela tiden via, till exempel, mejl. Ibland kommer det mejl som varken tar upp ärende eller vem mejlet ska till vilket gör det svårt för kommunen att veta vem mejlet är riktad till. Oftast skriver kommunen tillbaka och frågar vad ärendet handlar om så att mejlet kommer till rätt person som kan svara på personens mejl med synpunkter. Planarkitekten berättade vidare att det alltid var någon person som var arg under olika projekt. Förhoppningarna var att försöka få medparten glad, vilket det brukade vara, men att det alltid fanns någon som var upprörd och arg (Planarkitekt, 2018).

Ibland kan vissa synpunkter inte tillmötesgå om de inte stämmer överens med kommunens planeringar. Det kan handla om något som rör politiken och då måste den politiska nämnden godkänna synpunkterna. Antingen finns det vissa bestämmelser som måste utgå ifrån eller så finns det inte ekonomi. Ibland måste projekt göras ändå för allmännyttans skull men som inte gynnar en enskild grupp (Ibid.).

Uppsala kommun arbetar med flera andra aktörer som hanterar medborgardialoger och hur frågan hanteras beror på vilken part det är som Uppsala kommun samarbetar med (Sundin, 2018 & planarkitekt, 2018).

Olika situationer

Det som nämndes tidigare var att planarkitekten arbetade med medborgardialoger. Ett exempel var ett projekt tillsammans med två forskare från SLU, (samma forskare som nämns i *Bakgrunden* för detta kandidatarbete), där de arbetade tillsammans med barn och unga som ritade GIS-kartor. Kartorna var i syfte att visa hur barn och unga rörde sig och kartorna användes sedan som underlag till, bland annat, parkplan och översiktsplan (Planarkitekt, 2018).

Vidare berättade planarkitekten att Uppsala kommun även arbetar med, bland annat, förskolor som bjuds in och får vara med och hjälpa till i olika projekt. Ett exempel är att förskolebarnen får göra fågelholkar, eller på annat sätt göra avtryck på en plats (Ibid.).

Sundin berättade att kommunen ibland använder sig av gåturer med medborgare som innebär att en grupp bestående av, bland annat, planerare ska värdera en plats som ska göras om. Gåturer är i syfte att utvärdera eller analysera en plats och

sammanställa synpunkter. Kommuntjänstemännen går till olika punkter inom platsen där de stannar och får inte prata med varandra. De antecknar var och en för sig vad de tycker och tänker när de står på platsen för att sedan gå vidare till nästa punkt. Metoden för detta anses givande för att värdera en plats (Sundin, 2018).

Sammanfattning

Sammanfattningsvis av resultatet berättade planarkitekterna att landskapsarkitekter, beroende på arbetssituation, var med mycket under processerna och kunde komma i kontakt med medborgare. Många landskapsarkitekter arbetade med medborgardialoger och kunde också vara dem som genomförde medborgardialogerna under olika uppdrag.

Dessa situationer med medborgardialoger var mycket känsliga uppdrag då alla kunde bli drabbade och inte enbart medborgarna. Medborgarna kunde bli upprörda att det även kunde drabba planerarna så att de kunde drabbas personligen. Det var en svår situation att som planerare handskas med uppdrag som skulle tillmötesgå alla. Det framkom även exempel på kreativa möten mellan planerare och medborgarna med bra stämning och goda resultat i form av idéer och gemensamma målsättningar för framtiden som, till exempel, projektet Skivlingparken.

Diskussion

Diskussionen kring arbetet och resultatet resonerar kring hur landskapsarkitekter är delaktiga under planeringsprocesser med frågor som rör medborgare. Detta arbete strävade efter att få information och kunskap kring ämnet. Metoden och resultatet diskuteras i egna stycken.

Metod

Metoden som användes för detta arbete var en litteraturstudie och en intervjustudie med planarkitekter. I litteraturstudien hittades mycket fakta som stödde detta arbete. Det hittades exempel fakta kring hur medborgardialogerna går till, hur medborgarna fick information och vad medborgarna kunde göra för att få fram sina synpunkter. Det hittades också fakta kring hur landskapsarkitekter är delaktiga i planeringsprocesser och hur de arbetade med medborgardialoger. Det ansågs givande att använda sig av litteratur för att få fakta som stödde arbetet. Det som var intressant med litteraturöversikten var att det inte fanns fakta baserad på landskapsarkitekter och hur de hanterade medborgardialoger. Det krävdes mycket litteratur för att hitta tillräckligt med fakta som stödde arbetet.

Intervjuerna som genomfördes gjordes på ett semistrukturerat sätt då färdiga frågor med öppna svarsmöjligheter fanns som ställdes till de intervjuade planerarna.

Resultat

De planerare som ska ta sig an uppgiften att planera, till exempel, en omgestaltning av en miljö har inte samma relation till den omgestaltade platsen på samma sätt som en brukare. En brukare kan vara en person som är boende på den plats som planeras att omgestaltas. En planarkitekt, som kan vara en landskapsarkitekt, får bra och viktigt material från brukare vid medborgardialoger då synpunkter framförs. Samtidigt får aktören, som kan vara en byggherre, vetskap om vad medborgarna anser om den planerade omgestaltningen.

Det som nämndes i litteraturen var att en arkitekt ville representera både byggherren och mänskligheten (Lindvall & Myrman, 2001). Som planerare var det viktigt att förstå både aktören och medborgarna. Förstått utifrån resultatet i detta arbete ansågs planerare beklämda mellan aktör och medborgare. Anseendet på hur planeraren ville förstå medborgarnas situation var för att planerarens samvete tog över i arbetet eftersom medborgarna blev drabbade. Planeraren var oftast den som samlade ihop och sammanställde medborgarnas synpunkter under medborgardialogerna och planeraren fick ta del av medborgarnas synsätt. Därmed fick planeraren förståelse för hur omgestaltningarna och liknande berörde medborgarnas vardag. Det som aktörer oftast ville få fram var att få sina planer i verk när de planerade för, till exempel, en omgestaltning av en plats. Aktören hade förväntningar på att planeraren skulle representera aktören med fördel och ville att planeraren skulle främja aktörens förslag till omgestaltningen. Detta anseendet kunde få planeraren beklämd mellan aktör och medborgare.

Det som också kunde uppstå när medborgare blev upprörda var att planerare kunde bli anklagade om en förändring skulle ske i medborgarnas närområde. Det som enbart nämndes i litteraturen vad gällde vilken press landskapsarkitekter får vara med om var från en planerare som togs upp av författaren Bornemark. Planeraren författade själv vad denne hade genomgått i sitt arbete med medborgardialoger. Att landskapsarkitekter upplever press i arbetet berättade även Sundin och planarkitekten på de intervjuer som genomfördes. De berättade, bland annat, att det kan uppstå otrevligheter och att otrevligheterna till och med gick så långt att kollegor blivit hotade.

Genom att få ta del om den vetskapen och få en förståelse kring hur det såg ut i arbetslivet är en viktig fördel och nackdel för en student. Fördelen var att få en inblick i hur det såg ut men också få vetskap i hur det kunde hanteras. Nackdelen kunde vara att studenter blir avskräckta över att veta att det kunde förekomma otrevliga situationer på arbetet och välja att inte arbeta med det. Hur verkligheten ser ut i arbetslivet vad gäller medborgardialoger är något som inte tas upp i undervisningarna. Frågan som ställs då är hur hårt ser arbetslivet egentligen ut för en landskapsarkitekt? Som landskapsarkitekt och planerare var det viktigt att få den här vetskapen kring hur medborgardialoger kan genomföras. Alla fall som gjordes med medborgardialoger såg olika ut beroende på situation och alla människor var olika. Planerare som medborgare. Planerare hade en kunskap att förstå att det inte gick att tillmötesgå alla men att det var den stora utmaningen att förstå hur arbetet gjordes på bästa sätt. Det behövde inte alltid bli ett negativt resultat utan det fanns också fall där projekt lyckades.

Ämnet för detta kandidatarbete valdes i syfte för att få mer kunskap om medborgardialog i planering eftersom det inte gavs i undervisningen samt att det var ett intressant ämne att arbeta kring. Dels att som utbildande landskapsarkitekt

få förståelsen kring hur mycket medmänniska och neutralt agerande det förväntades att vara i de situationer som uppstår med medborgardialoger.

Eftersom informationen till medborgarna om, till exempel, omgestaltningen av en plats ibland misstolkades kunde ett förslag på förbättring av informationen vara en möjlighet. Detta kunde med fördel göras med klar- och tydlighet i texterna då vissa inte hade varit i kontakt med vetenskapligt språk. Att som aktör se över språket i sitt budskap till de medborgare som skulle få informationen vinner fördel för att medborgarna lättare skulle förstå de situationer som uppstod. Medborgarna fick lättare förståelse för vad som kom att hända och kunde även få kunskap som de kunde använda i dialoger.

Ett annat förslag var att i tidigt skede i samhällsplaneringen ha förståelse och kunskap om hur medborgarna reagerade. Att få samhället att förstå planeringens fördel för framtiden var också viktigt. Samhällsplaneringen borde ha en bättre insikt över planeringen för framtiden eftersom medborgarna reagerade på de förändringarna som skedde. Samhällsplanerarna borde ha ställt sig frågorna om det nödvändigtvis borde göras förändringar om medborgarna blev drabbade. Samtidigt var det viktigt för samhällsplanerarna att ge kunskap till samhället om att planeringen var viktig för framtiden.

Slutligen borde också alla utbildningarna som behandlade planeringen av samhället ge kunskap i båda parterna eftersom samhällsplaneringen kunde förbättras om det redan i utbildningen ges kunskap om för- och nackdelar samt hur planeringen berörde samhället. Detta kom att leda till ett bättre fungerande samhälle med kunskap för att nå en bättre framtid för alla oavsett om det berörde aktörer eller medborgare.

Referenser

- Alvesund, Carolin. (1998). *Lokalt utvecklingsarbete i Svarte, Ystad kommun: en utvärdering*. Blekinge. DiVA: [diva2:833796](https://diva2.org/833796)
- Arnstein, S. (2014). *Journal of the American Institute of Planners – A Ladder of Citizen Participation*, vol. 35 (4), s. 216. DOI: [10.1080/01944366908977225](https://doi.org/10.1080/01944366908977225)
- Berglund, U. (1996). *Perspektiv på stadens natur – om hur invånare och planerare ser på utemiljön i staden*. Första upplagan, första tryckningen. Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan, ss. 10-12.
- Berglund, U., Jergeby, U. (1998). *Stadsrum, människorum – att planera för livet mellan husen*. Första upplagan, första tryckningen. Stockholm: Byggforskningsrådet, ss. 22-23.
- Bornemark, J. (2016). *Medborgardialog – om det svåra i att mötas*, Första upplagan, första tryckningen. Arkus, ss. 9-12, 14-15, 20-25.
- Boverket (2014). *PBL kunskapsbanken – en handbok om plan- och bygglagen*. Tillgänglig: https://www.boverket.se/contentassets/d6136e8e4ff143728ce52bdb20b6148f/planprocessen-for-detaljplaner-som-paborjats-mellan-2-maj-2011_31-december-2014.pdf [2018-04-26]
- Boverket (2016). *Detaljplanering*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/detaljplanering/> [2018-04-26]
- Boverket (2016). *Guide för detaljplaneprocessen*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/guider/hur-en-detaljplan-tas-fram/> [2018-04-26]
- Boverket (2016). *Samråd om översiktsplan – Samrådskretsen, Kommunens invånare*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/samrad/> [2018-05-24]
- Boverket (2017). *Delaktighetstrappan beskriver grad av inflytande*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/medborgardialog1/vad-ar-medborgardialog/delaktighetstrappan-beskriver-grad-av-inflytande/> [2018-05-21]
- Boverket (2018). *Kommunens olika roller – kommunfullmäktige, kommunstyrelse*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/roller-och-ansvar/kommunen/> [2018-05-15]
- Boverket, Stadsmiljöavdelningen. (1998). *Vem bestämmer – om medborgarinflytande och kommunal planering*. Första upplagan, första tryckningen. Kalmar: Lenanders Tryckeri AB, ss. 15, 78.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*, Andra upplagan, tredje tryckningen. Malmö: Liber AB, s. 413.
- Devine-Wright, P. (2009). *Journal of Community & Applied Social Psychology* (2009) J. Community Appl. Soc. Psychol., 19: (426–441). Published online 5 January 2009 in Wiley InterScience. (www.interscience.wiley.com) s. 428. DOI: [10.1002/casp.1004](https://doi.org/10.1002/casp.1004)

- Ericsson, D. (2005). *Landskapsarkitektens roll i en demokratisk designprocess*. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för landskapsplanering, Ultuna. Examensarbete.
- Folkhälsomyndigheten (2014). *Vad är social hållbarhet för oss? Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/#Definitioner>* [2018-05-10]
- Forsberg, G. (2013). *Planeringens utmaningar och tillämpningar*, Andra upplagan, första tryckningen. Stockholm: Liber AB, ss. 165, 173, 175-176, 194-195, 200, 304-305, 307-308.
- Framtidsutveckling i Sv. AB, (2018). *Landskapsarkitekt*. Tillgänglig: <https://www.framtid.se/yrke/landskapsarkitekt> [2018-04-15]
- Jensfelt, A. (2018). Varför ökar antalet PBL-mål? *Arkitekten*, vol. 4, s. 19.
- Karlsson, Lisa. (2008). *Den lokala naturvårdssatsningen i Jönköpings län*. Naturvårdverket. DiVA: [diva2:881034](https://diva2.org/881034)
- Laurell-Stenlund, Kristina. (2010). *Effekter av byggandet av kulturens hus i Luleå: kulturens materia - en analys av kulturhusets värdeskapande*. Luleå. DiVA: [diva2:994865](https://diva2.org/994865)
- Lieberg, M., de Laval, S., Åkerblom, P. (2010). *Den lärande staden*, Första upplagan, första tryckningen. Umeå: Boréa Bokförlag, ss. 71-72, 76, 248.
- Lindvall, J., Myrman, A. (2001). *Vardagens arkitektur – Vem bestämmer din livsmiljö?* Första upplagan, första tryckningen. Stockholm: Bäckströms Förlag, ss. 8, 10, 14-15, 174, 185-186, 188-190, 193, 196-197.
- Lundén, T. (1997). *Makten över marken – En politisk geografi*, Första upplagan, första tryckningen. Lund: Studentlitteratur, ss. 78-79.
- Magnusson, Dick. (2015). *Måluppfyllelse, medborgarinflytande och social hållbarhet i stadsdelsutvecklingsprojekt: En forskningsöversikt*. Linköping. DiVA: [diva2:789849](https://diva2.org/789849)
- Nyström, J., Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder – En översikt*, Tredje upplagan, första tryckningen. Lund: Studentlitteratur AB, ss. 15-19, 63, 104.
- Planarkitekt på Uppsala kommun, 2018-05-18.
- Ranhagen, Ulf. (2013). *Att integrera hållbarhets- och energifrågor i fysisk planering - metoder och verktyg etapp 2: Slutrapport i Uthållig kommun - delprojektet fysisk planering för hållbart samhälle*. Göteborg. DiVA: [diva2:1091471](https://diva2.org/1091471)
- SFS 2010:900. *Plan- och bygglag. 3 kap. Översiktsplan, Samråd om kommunens förslag, 8§*. Sveriges Riksdag, Svensk författningssamling.
- SLU, Sveriges lantbruksuniversitet (2018). *Landskapsarkitekt – Uppsala*. Tillgänglig: <https://www.slu.se/utbildning/program-kurser/program-pa-grundniva/landskapsarkitekt-ultuna/> [2018-04-14]
- Sundin, Anneli. Planarkitekt på stadsbyggnadsnämnden, Uppsala kommun, 2018-04-27
- Svenska Akademin. (2009). *Svensk ordbok, A-L – utgiven av Svenska Akademin*. Första upplagan, första tryckningen. Stockholm: Nordsteds, s. 30.
- Svenska Akademin. (2009). *Svensk ordbok, M-Ö – utgiven av Svenska Akademin*. Första upplagan, första tryckningen. Stockholm: Nordsteds, ss. 1894, 1931, 2031, 2348.
- Viking, Anders. (2014). *Industriella byggföretags syn på kommunalt kravställande*. Luleå. DiVA: [diva2:997010](https://diva2.org/997010)